

Mechanisms of Legitimation to the Gendered Discourses in Mahmoud Dolatabadi's "Solok" Novel

Farid Dehghaan Tarzjaani¹, Farzan Sojoodi², Amir Ali Nojournian^{3*} , &
Morteza Babak Moein⁴

Abstract

In order to fix their articulations, the gendered discourses always try to legitimize their own self dimensions and delegitimize the others' elements; legitimation, from the semiotic-discursive point of view, is a process that hegemonizes power through discourse articulation. The authors' aim in this paper is to investigate and identify the way in which the legitimating mechanisms of gendered discourses function in contemporary Persian story literature. Hence, they provide a deconstructive reading of the methodology of Van Leeuwen (2007) based on Laclau and Mouffe (2001) and Derrida (1983) and take advantage of a variety of linguistic tools. Then, in order to analyze the functions of these mechanisms, they go through the "Solok" and purposefully examine some of its parts. Finally, they respond to the research question about how the legitimizing mechanisms of gendered discourses operate and introduce four structures, i.e. simple, compound, complex, and chain, in those mechanisms. Moreover, they show that after gaining and achieving the legitimacy, the gendered discourses step forward to maintain and fix the legitimacy and delegitimize the other explicitly and implicitly- by the way of recontextualization.

Keywords: de/ legitimation, deconstruction, articulation, story literature, "Solok" by Mahmoud Dolatabadi

Received: 5 August 2020
Received in revised form: 5 October 2020
Accepted: 5 November 2020

1. PhD Candidate, Department of Literature, Humanities and Social Sciences, Faculty of Foreign Languages, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Professor, Department of Theater, Faculty of Cinema and Theater, Tehran University of Arts, Tehran, Iran

3. Corresponding author, Associate Professor, Department of English Language and Literature, Faculty of Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran; Email: a-nojournian@sbu.ac.ir; ORCID: 0000-0002-3202-7190

4. Associate Professor, Department of French Language and Literature, Faculty of Foreign Languages, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

1. Introduction

Legitimation is a discursive mechanism that seeks to hegemonize the operation of any discourse. The purpose of this study is to investigate the function of de / legitimation mechanisms of gendered discourses in the contemporary story literature.

The importance of this research can be discussed in three dimensions. First, the researched body is story literature which benefits from the tools that make it more hegemonic than other written texts such as political ones. The second is its methodology which provides a deconstructive reading of Van Leeuwen (2007) theory of legitimation. Finally, it goes beyond the description and tries to explain how discursive legitimation works in the story under study.

The main question is how gendered discourses in the Dolatabadi's *Solok* try to legitimize own self dimensions and delegitimize the others' elements. And finally, the hypothesis is that the gendered discourses in *Solok* try to legitimize their dimensions by changing their articulations, creating discursive nodes, and crystallizing around those nodes, and try to delegitimize the other by rejecting the signs' concepts.

2. Methodology

The methodology of this study benefits from the deconstructive reading of the methodology of Van Leeuwen (2007) based on Laclau & Mouffe (2001) and Derrida (1983) and it takes advantage of a variety of linguistic tools.

Van Leeuwen (2007) identified four legitimation mechanisms - each consists of some subcategories - that operates separately or jointly to de / legitimize discourses:

1. Authorization: Legitimation by reference to the authority of tradition, custom, law, and/or persons in whom institutional authority of some kind is vested. It has six types: personal authority, expert authority, role model authority, impersonal authority, the authority of tradition, and the authority of conformity.

2. Moral evaluation: Legitimation by reference to value systems. It is

consisted of evaluation, abstraction, and analogies.

3. Rationalization: Legitimation by reference to the goals and uses of institutionalized social action and to the knowledges that society has constructed to endow them with cognitive validity. It could be instrumental or theoretical rationalization, which the former is consisted of goal, means, and effect orientation and the latter of experiential, scientific, definition, explanation, and prediction.

4. Mythopoesis: Legitimation conveyed through narratives whose outcomes reward legitimate actions and punish nonlegitimate actions. By definition, this category is consisted of moral tales, cautionary tales, single determination, and overdetermination which in its turn it is of two types: inversion and symbolization.

The above is the start point of our methodology in this study. While using it as the core of the methodology, we tried to deconstruct its categorizations by the use of Derrida's approach on deconstruction and threshold as well as Laclau & Mouffe's explanation on the concept of discourse.

Derrida (1983) discusses about "deconstruction" in "Letter to a Japanese Friend". He believes "Deconstruction takes place, it is an event that does not await the deliberation, consciousness, or organisation of a subject, or even of modernity. It deconstructs it-self. It can be deconstructed.". Then, he emphasizes on the importance of "context". While describing Derrida in detail, Nojournian writes: "Derrida believes that the boundaries between discourses are invalid and says that discourses leak into each other" (2016: 56). Thus, the legitimation cannot remain tough and untouchable, because the discourse fixation is limited and temporary, and it collapses at the discourse boundaries - the threshold - and is placed in a paradoxical status.

Moreover, Laclau & Mouffe (2001) define the discourse as to the following:

we will call articulation any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice. The structured totality resulting from the articulatory practice, we will

call discourse. The differential positions, insofar as they appear articulated within a discourse, we will call moments. By contrast, we will call element any difference that is not discursively articulated.

Following Van Leeuwen (2007) we asked the narrator “Why should I accept your narration?” and / or “Why should I accept the gendered discourses as you represented them?”. And finally, having new tools of analysis with regard to the concept of discourse, its articulation, and its unstable boundaries, i.e. the threshold, as well as the deconstructive reading of Van Leeuwen (2007), we analyzed of Dolatabadi’s “Solok”.

3. Conclusion

The innovation of this research has two prominent aspects. First, the authors dealt with the story literature which uses a high degree of hegemony and the narrator benefits from a variety of linguistically narrative and aesthetic mechanisms to legitimize his omniscience and narration. Second, the authors methodologically adopted a deconstructive reading of Van Leeuwen (2007) by use of Laclau & Mouffe (2001) and Derrida (1983).

In the analysis, it has been noticed that despite the narrator’s efforts to gain, maintain, and fix the legitimacy for the intended discourses in the story, he had no way but to be caught in paradox. Hence, the research hypothesis of changing the articulation of gendered discourse in *SOLOK* in order to legitimize their own nodes and simultaneously de-legitimize the other’s dimension is confirmed.

Also, the linguistic structure of de/legitimation mechanisms can be generally presented in four categories: 1) simple: a proposition de/legitimize another proposition, 2) compound: at least two propositions de/legitimize the other proposition, 3) complex (nested): a proposition that is de/legitimizing the other proposition, has a de/legitimation structure in itself. 4) chainlike: sequences of propositions that move one after the other in the direction of legitimizing, maintaining and fixing it.

دوماهنامه علمی- پژوهشی

د ۱۱، ش ۶ (پیاپی ۶۰) بهمن و اسفند ۱۳۹۹، صص ۱-۳۴

سازوکارهای مشروعیت‌بخشی گفتمان‌های جنسیتی در رمان

سلوک محمود دولت‌آبادی

فرید دهقان طرزجانی^۱، فرزانه سجودی^۲، امیرعلی نجومیان^{۳*}، مرتضی بابک معین^۴

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استاد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران.

۳. دانشیار زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۴. دانشیار زبان و ادبیات فرانسه، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

دریافت: ۹۹/۰۵/۱۵

پذیرش: ۹۹/۰۸/۱۵

چکیده

گفتمان‌های جنسیتی همواره برای تثبیت مفصل‌بندی‌های خود سعی در مشروعیت‌بخشی به ابعاد خودی و مشروعیت‌زدایی از عناصر دیگری دارند؛ مشروعیت‌بخشی، از نظر نشانه‌شناسی - گفتمانی، فرایندی است که از طریق مفصل‌بندی گفتمانی، قدرت را هژمونیک می‌کند. هدف نگارندگان در این مقاله بررسی و شناسایی نحوه عملکرد سازوکارهای مشروعیت‌بخشی گفتمان‌های جنسیتی در ادبیات داستانی معاصر فارسی است. از همین رو، آن‌ها خوانشی و سازانه را با تکیه بر نظریه گفتمان لاکلا و موف (۲۰۰۱) و دریدا (۱۹۸۳) از روش‌شناسی ون‌لیوون (۲۰۰۷) ارائه می‌کنند و از سایر ابزارهای زبان‌شناختی نیز بهره می‌برند. آنگاه برای تحلیل و نشان دادن عملکرد سازوکارهای یادشده به سراغ رمان *سلوک دولت‌آبادی* می‌روند و با گزینش هدفمند، بخش‌هایی از آن را بررسی می‌کنند. در پایان، آن‌ها به پرسش این پژوهش درباره نحوه عملکرد سازوکارهای مشروعیت‌بخشی گفتمان‌های جنسیتی پاسخ می‌دهند و چهار ساختار ساده، مرکب، پیچیده، و زنجیره‌ای را در آن سازوکارها معرفی می‌کنند. افزون بر آن، نشان می‌دهند گفتمان‌های جنسیتی با تلاش برای کسب مشروعیت و حصول آن، از ادامه مسیر باز نمی‌مانند، بلکه برای حفظ و تثبیت آن نیز گام فرامی‌نهند و همواره به صورت صریح یا ضمنی - بازآفت‌سازی - از دیگری مشروعیت می‌زدایند.

واژه‌های کلیدی: مشروعیت‌بخشی/زدایی، و سازایی، مفصل‌بندی، ادبیات داستانی، *سلوک محمود دولت‌آبادی*.

۱. مقدمه

این پژوهش دو بعد بنیادین دارد: مشروعیت‌بخشی و جنسیت. ون‌لیوون^۲ (2007) مشروعیت‌بخشی را این‌گونه تعریف می‌کند:

مشروعیت‌بخشی «تبیین‌ها» و توجیه‌هایی را از عناصر مهم سنت نهادی به‌دست می‌دهد. نظم نهادی را به‌واسطه انتساب اعتبار شناختی به معناهای عینیت‌یافته آن «تبیین می‌کند» و نظم نهادی را با دادن شأن بهنجار به دستورهای عملی آن توجیه می‌کند (ون‌لیوون ۲۰۰۷ به نقل از Burger & Luckmann, 1966: 111).

به بیان ساده‌تر، مشروعیت‌بخشی آن سازوکار گفتمانی است که سعی در توجیه هژمونیک بودن و یا عمل کردن هر گفتمان دارد. همچنین، درباره گفتمان‌های جنسیتی، جانستون معتقد است تحلیلگر گفتمان نباید اجازه دهد تا مقولات از پیش‌تعریف‌شده مانند جنسیت و نژاد به او امر کنند چگونه مردم یا متون را تقسیم‌بندی کند و اهمیت دارد که تلاش کند تا مقولات تحلیلی اجازه پدیدار شدن در خلال تحلیل را داشته باشند (Johnston, 2008: 151). از همین رو، هدف از انجام این پژوهش بررسی نحوه عملکرد سازوکارهای مشروعیت‌بخشی/زدایی^۱ در گفتمان‌های جنسیتی در ادبیات داستانی معاصر است. اهمیت انجام این پژوهش را در سه بُعد می‌توان جست‌وجو کرد. نخست، آنکه پیکره مورد بررسی این پژوهش ادبیات است با همه ابزارهای غنی آن که هژمونیک بودن این گفتمان را در ادبیات پررنگ‌تر از متون گفتمان سیاسی و مدیریتی – در قیاس با پیشینه پژوهش – می‌سازد. دوم، روش‌شناسی انجام این پژوهش است که خوانشی و سازانه را از نظریه ون‌لیوون (2007) درباره مشروعیت‌بخشی به‌دست می‌دهد. و درنهایت، در جمع‌بندی آن، که گام را از توصیف فراتر می‌نهد و سعی در تبیین نحوه عملکرد گفتمان مشروعیت‌بخشی در پیکره مورد بررسی دارد.

از همین رو، پرسش اصلی این پژوهش آن است که چگونه گفتمان‌های جنسیتی در داستان سلوک دولت‌آبادی سعی در مشروعیت‌بخشی به ابعاد خود و مشروعیت‌زدایی از گفتمان دیگری دارند. فرضیه پژوهش آن است که گفتمان‌های جنسیتی در سلوک با تغییر در مفصل‌بندی‌های خود، ایجاد گره‌گاه‌های گفتمانی و بلورینه شدن حول آن گره‌گاه‌ها سعی در مشروعیت‌بخشی به ابعاد خود را دارند و با استفاده از طرد معانی نشانه‌ها سعی در

مشروعیت‌زدایی از گفتمان‌های رقیب.

۲. پیشینه تحقیق

مشروعیت‌بخشی به‌مثابه مقوله‌ای پژوهشی مورد توجه بسیاری از رشته‌ها و رویکردهای علمی قرار گرفته است. به‌طور کلی، مطالعات انجام‌شده را می‌توان به چند دسته کلی تقسیم کرد:

۲-۱. مطالعات فارسی‌زبانان

در این دسته، مشروعیت‌بخشی چندان مورد توجه نبوده است و صرفاً می‌توان به مطالعات انگشت‌شماری مانند ضیایی و همکاران (۱۳۹۱) و غیاثیان و همکاران (۱۳۹۲) اشاره کرد که با استفاده از تحلیل گفتمان انتقادی به سراغ تحلیل مشروعیت در متون سیاسی رفته‌اند.

۲-۲. مطالعات غیرفارسی‌زبانان

در این گروه، مطالعات بسیار وسیع بوده و در برخی از شاخه‌ها مانند «مدیریت» گفتمان مشروعیت‌بخشی به راهبرد بنیادین آن شاخه علمی تبدیل شده است. به هر روی، مطالعاتی را که در آن‌ها مشروعیت‌بخشی به‌مثابه سازوکاری گفتمانی تحلیل شده است می‌توان بر اساس وجه غالب رویکرد و روش‌شناسی به‌کاررفته و پیکره‌های بررسی‌شده، به چهار حوزه کلان تقسیم کرد. لازم است یادآوری شود که به‌نحو هدفمند و بر اساس سیرِ در زمانی در هر گروه، به نکته‌هایی اشاره خواهد شد:

۲-۲-۱. مطالعات بلاغی

۲-۲-۲. الف) مدیریت

۲-۲-۳. سودابی و گرین‌وود^۴ (2005)

۲-۲-۴. تحلیل گفتمان انتقادی

۲-۲-۵. الف) آموزش

۲-۲-۶. آراء ون‌لیوون (2007, 2008)

درباره مشروعیت‌بخشی بنیان روش‌شناسی این مقاله را تشکیل داده است، پلدالحنان^۵

(2010) به بررسی بازبافت سازی در کتاب تاریخ مدارس پرداخته است، و اوکلی^۶ (2013) از دوسویه بودن راهبردهای مشروعیت بخشی - هم مشوق و هم بازدارنده - به مثابه «تنش» یاد می کند؛ ب) روابط بین الملل: استیفن^۷ (2013) مشروعیت بخشی را فرایندی گفتمانی و در زمانی می داند که به دلیل گذار زمان دچار دگرگونی می شود؛ ج) سیاست: رخو و ون دایک^۸ (1997) ضمن صحنه گذاشتن بر اجماع در مشروعیت بخشی به بررسی استدلال سازی و طبقه بندی ساختار آن می پردازند، ون لیوون و ووداک^۹ (1999)، جُرسکی و گسینزکی^{۱۰} (2000) به بررسی نقش صورت های خطابی در مناظره های سیاسی برای مشروعیت بخشی / زدایی می پردازند، رتی وی^{۱۱} (2008) معتقد است ابزار کسب قدرت زور است ولی مشروعیت راهبرد گفتمانی است نه تهدید فیزیکی، کپ^{۱۲} (2008)، اودو^{۱۳} (2011)، ریز^{۱۴} (2011) به نقش فرهنگ و پشتیبانی مخاطب در مشروعیت بخشی اشاره می کند، اسکریتی^{۱۵} (2013) معتقد است راهبردهای مشروعیت گفتمان ویژه هستند، هونس و اشنایدر^{۱۶} (2013)، و فونسکا و فری پرا^{۱۷} (2015) مشروعیت بخشی را رقابتی برای قدرت اجتماعی می دانند؛ د) علم: مک کن - مورتیمر^{۱۸} و همکاران (2004) و هود^{۱۹} (2007)؛ ه) گویش شناسی: اورنگا^{۲۰} و همکاران (2014) معتقدند مشروعیت پدیده ای مدرج و نه ثابت است با ماهیتی اجتماعی؛ و) مدیریت: کرید^{۲۱} و همکاران (2002)، وار^{۲۲} و همکاران (2006)، وار^{۲۳} و تیناری (2008)، بریز^{۲۴} (2012) و وار^{۲۵} (2014)؛ ز) مطالعات فرهنگی: تاستینگ^{۲۶} و همکاران (2006) به بررسی نقش و جایگاه تجربه فردی در مشروعیت بخشی به باورهای اجتماعی دانشجویان خارجی می پردازند؛ ح) مطبوعات: شوایک^{۲۷} (2008) متمایز سازی خود و دیگری را در مشروعیت بخشی، مقوله بندی می نامد، صادقی و جلالی^{۲۸} (2013)، صادقی، حسنی^{۲۹} و جلالی (2014)، خسروی نیک^{۳۰} (2015) و کریم علی^{۳۱} و همکاران (2016)؛ ط) نظریه پردازی: زاگستاین^{۳۲} (2015)

۲-۲-۷. نشانه شناسی چند رسانه ای انتقادی

۲-۲-۸ الف) سیاست

مکی^{۳۳} (2013, 2015).

۲-۹. نظریه روایت

الف) علم سیگوئین^{۳۳} (۲۰۰۱؛ ب) مدیریت: لامرتز و بائوم^{۳۴} (۱۹۹۸) و هامفریس^{۳۵} (۲۰۱۰؛ ب) مطبوعات: زلایزر^{۳۶} (۱۹۹۳) به منطق زیرساختی روایت در مشروعیت بخشی می پردازد.

با توجه به نکته های اشاره شده در بالا، می توان به وجه غالب بنیادین مشترکی در نحوه عملکرد سازوکارهای مشروعیت بخشی پی برد که اشاره به آن ها، می تواند بسیار با اهمیت و رهگشا باشد: نخست، عملکرد این سازوکارها مبتنی بر هژمونی و اجماع است و نه بر زور و قدرت تک قطبی؛ دوم، منطق عملکرد آن ها پارادوکسی است، یعنی هم این و هم آن؛ سوم، به دنبال نکته نخست، قدرت یک سویه نیست، بلکه میان گفتمان ها جاری و تنظیم کننده روابط آن ها است^{۳۷}؛ چهارم، بازبافت سازی گذرگاهی است که از مجرای آن، «نشانه های متن نسبت های جدیدی به خود می گیرند» (نجومیان، ۱۳۹۴: ۵۵ - ۵۶)؛ و پنجم، التفات پژوهشگران به بافت و اهمیت آن در تحلیل متن مورد نظر است.

تقریباً تمام پژوهشگران پیش از بررسی و شناسایی سازوکارهای مشروعیت بخشی، اطلاعات بافتی، فرهنگی و تاریخی متن مورد تحلیل را به دست می دادند، سپس به سراغ شناسایی راهبردها می رفتند، و عده ای سعی در پیوند میان این راهبردها با نظریه اجتماعی داشتند. به همین دلیل، روش شناسی های به کار رفته (کمی، کیفی، یا تلفیقی و بعضاً با ویژگی های پدیداری) و راهبردهای شناسایی شده در متون مختلف با یکدیگر تفاوت داشتند و این نبود مگر حسب اقتضای نوع متون و بافت های متعلق به آن. بنابراین، با توجه به نوع متن و گفتمان ادبیات داستانی معاصر، تلاش بر آن است تا روش شناسی این پژوهش با توجه به ویژگی های متن ادبی در درست تحلیل و با حفظ ویژگی های پدیداری آن، پایه ریزی شود.

۳. چارچوب نظری

۳-۱. مبانی نظری

ون لیوون (۲۰۰۷) معتقد است مشروعیت بخشی پاسخ به چرا - پرسش های ابراز شده یا نشده است - «چرا ما باید چنین کنیم؟» و «چرا ما باید این کار را به این طریق انجام دهیم؟». او چهار نوع سازوکار مشروعیت بخشی را در متون آموزشی پایه نخست مدارس شناسایی

می کند که می توانند به صورت مستقل یا ترکیبی برای مشروعیت بخشی / زدایی یافت شوند. این چهار دسته عبارت اند از:

الف) مرجعیت بخشی^{۳۸}: ون لیوون (2007) معتقد است یک نوع پاسخ به پرسش مشروعیت بخشی «چون من چنین می گویم» است، جایی که «من» کسی است که نوعی مرجعیت به او سپرده می شود. جدول ۱ دربرگیرنده انواع مواردی است که در این دسته قرار می گیرد:

جدول ۱: مرجعیت بخشی و انواع آن
Table 1: Authorization and its types

انواع مرجعیت بخشی	تعریف	نمونه
مرجعیت فردی	مرجعیت مشروع به فردی به دلیل نقش یا موقعیتش در نهادی خاص، داده می شود.	مگس نشست، زیرا آموزگار گفت چنین کند.
مرجعیت کارشناس	مشروعیت به واسطه کارشناسی به دست می آید.	آموزگار بخرد راه درست تلفظ نام کودک را می یابد.
مرجعیت الگو	این نوع مشروعیت بر پیروی مردم از الگوها و رهبران اندیشه استوار است.	آموزگار بخرد راه درست تلفظ نام کودک را می یابد.
مرجعیت غیرفردی	مرجعیت قوانین، قواعد و مقررات است.	زنگ تفریح معمولاً وقفه ای اجباری در برنامه است.
مرجعیت سنت	این نوع مرجعیت وزنه بسنده ای را با عنوان «سنت»، «روال»، «رسم»، و «سنت» با خود حمل می کند تا مورد چالش قرار نگیرد.	روال این بود که به کودکان پیش دبستانی روزانه شیر رایگان داده شود
مرجعیت انطباق	پاسخ به پرسش مشروعیت بخشی این است «چون آن کاری است که هرکس دیگری انجام می دهد» یا «چون آن کاری است که اغلب مردم انجام می دهند»	بیشتر آموزگاران سوابق پیشرفت آن ها را نگهداری می کنند (بسامد بالا).

ب) ارزش گذاری اخلاقی^{۳۹}: ون لیوون (2007) این دسته را بر اساس ارزش های اخلاقی می داند. او معتقد است: «ما در مقام تحلیلگران گفتمان می توانیم صرفاً آن ها را بر اساس دانش فرهنگی عقل سلیمی مان شناسایی کنیم. کارایی تحلیل گفتمان زبانی در این نقطه متوقف می شود». جدول ۲ دربرگیرنده انواع مواردی است که در این دسته قرار می گیرد:

جدول ۲: ارزشگذاری اخلاقی و انواع آن

Table 2: Moral evaluation and its types

انواع ارزشگذاری اخلاقی	تعریف	نمونه
ارزشگذاری	صفت‌های ارزشگذاری: انتقال‌دهنده کیفیت‌های عینی کنش‌ها و ابژه‌ها و تأیید قلمروهای ارزشی.	نشان دادن علائم استرس آغاز مدرسه واکنشی سالم و طبیعی است.
انتزاع ^{۴۰}	بیرون‌کشیدن کیفیتی از پرکتیس‌ها به‌نحوی که آن‌ها را به گفتمان‌های ارزش‌های اخلاقی متصل می‌کند.	به‌جای «کودک برای نخستین‌بار به مدرسه می‌رود»، ممکن است بگوییم «کودک استقلال به‌دست می‌آورد».
قیاس ^{۴۱}	بر دو گونه مثبت و منفی است و پاسخ به پرسش مشروعیت چنین است: «چون همانند کنش دیگری است که با ارزش‌های مثبت مرتبط است» (یا در صورت مقایسه منفی، «چون همانند کنش دیگری نیست که با ارزش‌های منفی مرتبط است»).	مانند آدم بزرگی که پیشه‌ای نو را آغاز می‌کند... کودک نگران خواهد بود. عادی همچون تمییز کردن دندان‌تان خواهد شد.

ج) توجیه عقلانی^{۴۲}: ون‌لیوون (۲۰۰۷) معتقد است ارزشگذاری اخلاقی و توجیه عقلانی نسبت به یکدیگر در وضعیت هم‌پوشانی قرار دارند. او دو نوع را زیر این دسته برمی‌شمرد: ۱) توجیه عقلانی ابزاری و ۲) توجیه عقلانی نظری. جدول ۳ دربرگیرنده انواع مواردی است که در این دسته قرار می‌گیرد:

جدول ۳: توجیه عقلانی ابزاری و انواع آن

Table 3: Instrumental rationalization and its types

انواع توجیه عقلانی ابزاری	تعریف	نمونه
هدف‌محوری (آرمان-محوری)	هدف به‌مثابه «در مردم»: هدف به‌منزله آرمان، قصد، انگیزه + عاملیت کنشگر هدف‌مند فرمول: من کار الف را کردم تا کار ب را بکنم (تا ب باشم، یا تا ب را داشته باشم)	آموزگار جین از تماس چشمی و بیان چهره استفاده کرد تا پیوندهای مثبتی را با او برقرار کند.

انواع توجیه عقلانی ابزاری	تعریف	نمونه
ابزارمحوری	هدف به مثابه «در کنش»: کنش ابزاری برای هدف است. فرمول: «من به ب کردن (یا بودن، یا داشتن) می رسم با الف کردن» عاملیت دست نخورده می ماند یا «فلان کردن در خدمت رسیدن به بهمان بودن (یا کردن، یا داشتن)» این نمونه کاری به عاملیت ندارد.	کودکان بر این مشکلات چیره می شوند با جدا نگهداشتن دو عالم از یکدیگر و صحبت نکردن درباره خانه در مدرسه یا اشاره نکردن به مدرسه در خانه. زمان رسمی گروه سازوکاری قدرتمند برای نظارت اجتماعی است.
تأثیرمحوری	تأکید بر نتیجه کنش: ۱. عدم همسانی میان عامل کنشی که هدفش باید بر ساخته شود، و عامل کنشی که خود هدف را تشکیل می دهد. ۲. وضعیت تأثیر: کنش هدفمند خود عامل یا آغازگر کنش هدف است.	۱. کودک شما باید فراگیرد پر خاشگری را کنترل کند، تا دیگران او را بپذیرند. ۲. فرستادن کودکان به دور از خانه در سنین کودکی شخصیت می سازد.

جدول ۴ دربرگیرنده انواع مواردی است که در این دسته قرار می گیرد:

جدول ۴: توجیه عقلانی نظری و انواع آن

Table 4: Theoretical rationalization and its types

انواع توجیه عقلانی نظری	تعریف	نمونه
تعریف	یک فعالیت بر حسب دیگری، فعالیت اخلاقی شده، تعریف می شود با استفاده از رابطه اسنادی یا دلالتی.	مدرسه حکایت از رشد کودک دارد.
تبیین	پاسخ به پرسش مشروعیت عبارت است از: «زیرا انجام کارها به این روش مناسب طبیعت این کنشگران است».	والدین هر روز از همان راه به سوی مدرسه استفاده می کنند، زیرا «کودکان کم سال از برنامه روزمره حظ می برند».
پیش بینی ها	حلقه ای از مرجعیت را گرد خود دارند، و نه بر اساس مرجعیت، که بر اساس کارشناسی، بنیان نهاده شده اند، و نتیجتاً می توانند توسط تجربه های نقض رد شوند، دست کم به طور کلی.	نگران نباشید اگر شما یا کودکان گریه می کنید. دیری نمی پاید.

د) اسطوره‌سازی^{۴۳}: ون‌لیوون (۲۰۰۷) می‌گوید در این نوع، مشروعیت از طریق قصه‌گویی به‌دست می‌آید. جدول ۵ دربرگیرنده انواع مواردی است که در این دسته قرار می‌گیرد:

جدول ۵: اسطوره‌سازی و انواع آن
Table 5: Mythopoesis and its types

انواع اسطوره‌سازی	تعریف	نمونه
حکایت اخلاقی	به قهرمانان برای درگیر شدن در پرکتیس های اجتماعی مشروع، یا بازگرداندن نظم مشروع، پاداش داده می‌شود.	تمام خانواده به‌همراه پدر برای دیدن مری کیت که نخستین مسابقه خود را برنده می‌شود، آمده بودند.
حکایت پندآموز	بیان می‌کنند چه اتفاقی خواهد افتاد اگر با هنجارهای پرکتیس‌های اجتماعی انطباق نداشته باشید.	ون‌لیوون مثالی در این مورد ارائه نمی‌کند.
تعیّن منفرد ^{۴۴}	ون‌لیوون توضیحی ارائه نمی‌دهد.	صرفاً پیش از آغاز بحث بیش‌تعیّن اشاره می‌کند مثال‌های قبلی همگی ساده بودند.
بیش‌تعیّن ^{۴۵}	۱. تغییر: تغییر در مختصه انسانی ۲. کنش نمادین: کنش‌هایی خاص که می‌توانند بیش از یک قلمرو از پرکتیس اجتماعی نهادی‌شده را بازنمایی کنند.	آموزگار صدا زد: «نویل»/ شیر گفت: «بله». زیر لب سخن گفت، درحالی که دهانش را تا حد امکان کم باز می‌کرد تا آموزگار دندانش را که به تیزی سیخ و چاقو بودند، نبیند. دمش را در هوا تکان نمی‌داد. نمی‌گریه. کنار دختر کوچولو نشست، مثل دسته گل. (تغییر از وضعیت حیوانی به انسانی)

۲-۳. نگاهی به ون‌لیوون (۲۰۰۷) و روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش، ضمن پذیرش نظریه مشروعیت‌بخشی ون‌لیوون (۲۰۰۷)، با تکیه بر لاکلا و موف (۲۰۰۱) و دریدا (۱۹۸۳) خوانشی واسازانه از آن نظریه ارائه می‌شود. دریدا (۱۹۸۳) در نامه‌ای به یک دوست ژاپنی درباره‌ی واسازی می‌گوید: «واسازی روی می‌دهد، رویدادی است که منتظر تفکر، آگاهی یا سازمان سوژه، یا حتی مدرنیته نمی‌ماند. ساختار خود را وامی‌سازد». او می‌افزاید: «واژه "واسازی"، مثل هر کلمه دیگر، ارزش خود را

فقط از حک شدن بر زنجیره‌ای از جایگزین‌های ممکن، در آنچه ممکن است سردستی «بافت» نامیده می‌شود، به دست می‌آورد». نجومیان ضمن شرح مفصل واسازی دریدا، می‌نویسد: «دریدا معتقد است مرزبندی‌های میان گفتمان‌ها بی‌اعتبارند و می‌گوید گفتمان‌ها درون یکدیگر نیست می‌کنند» (۱۳۹۴: ۵۶). بنابراین، ادعای مشروعیت بخشی نمی‌تواند سرسختانه و دست‌نخورده باقی بماند، زیرا تثبیت گفتمانی محدود و موقت است و در محل نشست گفتمانی – آستانه – فرو می‌ریزند و در وضعیت پارادوکسی قرار می‌گیرد.

همچنین، با توجه به گشودگی متون ادبی، در مقوله‌های معرفی شده و نلیوون (2007) خواهیم ماند و بی‌تردید گذر خواهیم کرد. برای نمونه، در تحلیل متن سلوک خواهیم دید: - توجیه عقلانی - نظری می‌تواند بدون آنکه مبتنی بر تعریف یا تبیین باشد بر پایه روایت، گزاره یا مؤلفه‌ای از آن گزاره را توصیف کند. - مرجعیت هرچند مبتنی بر انطباق است، ولی می‌تواند ناشناسا باشد و عاملیت گوینده آن آشکار نباشد.

- ارزشگذاری می‌تواند اخلاقی نباشد و مبتنی بر مفاهیم استعلایی درون متن عمل کند. افزون اینک، خلاف و نلیوون (2007)، مشروعیت بخشی افزوده‌ای گفتمانی بر یک گفتمان نیست، بلکه خود سازوکاری گفتمانی است که در کنار گفتمان‌های جنسیتی، حیات خود را دارد. از همین رو، در این پژوهش، نگاه لاکلا و موف (2001) به «مفصل‌بندی»^۶ و «گفتمان» روش‌شناسی توصیف سازوکارهای مشروعیت بخشی را برمی‌سازد:

هر پرکتیسی را مفصل‌بندی خواهیم نامید که میان عناصر رابطه‌ای را برقرار سازد به نحوی که در نتیجه پرکتیس مفصل‌بندی، هویت آن‌ها تعدیل شود. کلیت ساختاریافته را که از پرکتیس مفصل‌بندی نشئت می‌گیرد، گفتمان می‌نامیم. مواضع متفاوت را، تا آنجا که درون یک گفتمان مفصل‌بندی شده نمود می‌یابند، و قته^۷ خواهیم نامید. درمقابل، هر تفاوتی را که به لحاظ گفتمان مفصل‌بندی نشده باشد، عنصر^۸ خواهیم نامید. (Laclau & Mouffe, 2001: 105).

در این پژوهش، در وجه غالب، دو ساحت گفتمان‌مندی وجود دارد؛ نخست، راوی داستان سلوک – در مقام یک سوژه گفتمانی – در تلاش است تا با به کارگیری انواع صنایع بیانی خرد و کلان، به کل روایت خود و در نگاهی عمیق‌تر، به گفتمان جنسیتی مورد پشتیبانی خود مشروعیت دهد. این صنایع بیانی می‌توانند در ساختارهای خرد زبان عمل کنند و می‌توانند کلان باشند به این مفهوم که راوی از کل روایت برای مشروعیت بخشی به مواضع گفتمانی

خود و سوژه‌های داستان خود بهره ببرد. دوم، در بحران‌ها یا پارادوکس‌های موجود در متن، این سوژه‌های گفتمان جنسیتی در داستان هستند که سعی می‌کنند در بازنمایی‌های روایت‌شده به باورهای خود مشروعیت بخشند. از همین رو، حتی اگر داستان در جایی تخصص گفتمان‌های جنسیتی را به نمایش نگذارد، راوی در حال کسب، حفظ، بازسازی، و زدودن مشروعیت است تا داستان خود را نزد خوانندگان پذیرفتنی و مشروع عرضه کند. پس، به پیروی از ون‌لیوون (2007)، از راوی داستان باید پرسید: «چرا باید روایت تو را بپذیرم؟» و/یا «چرا باید گفتمان‌های جنسیتی را همان‌گونه که برایم بازنمایی کرده‌ای، باور کنم؟». در لایه دوم، او باید همان پرسش‌ها را نزد گفتمان‌های جنسیتی درون داستان طرح کند. لازم است به این نکته اشاره شود که نگارندگان برای تحلیل متن ادبی موردنظر از ابزارهای دیگری نیز بهره بردند، از آن دست می‌توان به ابزارهای زبان‌شناسی نقش‌گرا مانند وجه و نمود اشاره کرد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. خلاصه داستان

در این بخش، ابتدا با توجه به بخش‌های موردنظر برای تحلیل، خلاصه‌ای هدفمند از داستان ارائه می‌شود که به‌طور عمده معطوف به سه بخش داستان است. نخست، عشق نافرجامِ راوی/قیس به مهتاب؛ دوم، فزه که به خواهرش مهتاب حسادت می‌ورزد؛ و سوم، اردی که حاکمیت را در خانه از پدر می‌ستاند.

راوی/قیس شاعری است که در زمان حال روایت از عشقِ نافرجامی که به مهتاب داشته است در رنج است. قیس، از عشق خود به مهتاب، نام‌های فراوانی مانند نیلوفر، مه‌اما، و غیره، به او می‌دهد و داستان رویدادهایی را شرح می‌دهد که آشفتگی خانواده نیلوفر – به‌ویژه مفصل‌بندی گفتمان زنانه – برای خواننده بازنمایی می‌شود. راوی/قیس در اثنای روایت در تلاش است تا پیوسته به عشق خود به‌منزله امر مقدس مشروعیت دهد، آن را حفظ کند و جدایی میان خود و مهتاب را برعهده خواهر مهتاب یعنی فزه فرافکنی کند و گاه متهم اصلی را خود مهتاب می‌داند. مهتاب مادری به نام جان‌باجی، پدری به نام سینمار، برادری به نام اردی، و سه خواهر به نام‌های فزه، فخمیه، و آزاده دارد. براساس توصیف‌های راوی/قیس،

فزه به دلیل عدم جذابیت‌های ظاهریِ مردپسندانه، به مهتاب حسادت می‌ورزد و ظاهراً تنها فردی است که جدایی از قیس را در گوش مهتاب زمزمه می‌کند. روزی در خانه، اردی مشاجره‌ی سروصدایی را به راه می‌اندازد. پدر که برای آرام کردن او آمده است سیلی‌ای بر صورتش می‌زند و اردی در دم پاسخ او را با سیلی می‌دهد و این لحظه‌ای است که حاکمیت در خانه از پدر به پسر منتقل و حضور فیزیکی پدر از داستان حذف می‌شود. راوی/قیس که در اثنای داستان، سفارش ساخت ابزار قتل را به استادکاری می‌دهد تا به دلیل کینه‌ی فراوان از بی‌وفایی مهتاب در عشق، او را به قتل برساند؛ در پایان، از کشتن مهتاب درمی‌گذرد.

۲-۴. تحلیل بخش‌های برگزیده‌ی داستان

۲-۴-۱. گفت‌وگوی ذهنی راوی/قیس درباره‌ی عشق

دال «عشق» در رمان *سلوک* موضوعی است که کل داستان بر محوریت آن شکل می‌گیرد. راوی به دنبال آن است تا به مفصل‌بندی عشق به مثابه‌ی ساحتی استعلایی مشروعیت بخشد، به نحوی که فقط قیس و مهتاب قدرت درک آن را دارند. همین‌جاست که او نسبت به گفتمان زنانه در وضعیتی پارادوکسی قرار می‌گیرد. او برای درک عشق در گفتمان زنانه، هم به مهتاب مشروعیت می‌بخشد هم از فزه مشروعیت می‌زداید. در بخش بعدی تحلیل، یعنی «گفت‌وگوی فزه و مهتاب» شاهد این مشروعیت‌زدایی از فزه خواهیم بود.

اکنون توجهتان به تحلیل این گفت‌وگوی ذهنی راوی جلب می‌شود: راوی/قیس برای مشروعیت‌بخشی به باور خود درباره‌ی عشق می‌گوید:

بله، خانم‌ها و آقایان! [...] زبان ندارم، اما کور هم نیستم. پس می‌دانم، می‌دانم و چنینم؛ نیز متوجه نقیض درونی خود هستم؛ عشق در عهد تولید انبوه و مصرف انبوه، معنایی که از آن مایه که من مراد می‌کنم ندارد. می‌زبانم به طعنه گفته بود «در این طرف‌ها ضرب‌المثلی شنیده است که شخص برای نوشیدن یک شیشه شیر، یک گاو نمی‌خرد!» گفته و خندیده بود. و من... من... .

همان‌گونه که مشاهده می‌شود او «می‌دانم» و «چنینم» خود را «نقیض درونی» می‌نامد و برای مشروعیت‌بخشی به آن، با استفاده از توجیه عقلانی - نظری روایت‌محور آن را «عشق در عهد تولید انبوه» توصیف می‌کند سپس، برای حفظ مشروعیت آن «نقیض»، از مرجعیت سنت یک ضرب‌المثل استفاده می‌کند. در ادامه، او ضمن رد انطباق با «هنجارهای روز زمانه»، بر تعین منفرد خود با استفاده از سیال‌پنداری تأکید می‌کند «نه! من از بی‌آغاز جهان

آمده است تا امروز، تا اکنون و می‌رود سوی بی‌پایان؛ «من» موجودیت جسمانی ندارد، بلکه وجودی است که در بُعد زمان – «از بی‌آغاز... تا اکنون... سوی بی‌پایان» – جاری است. راوی/ قیس از عشق به‌منزله «سرّ اعظم» یاد می‌کند با این ارزشگذاری استعلایی و با استفاده از توجیه عقلانی تبیینی و نیز مرجعیت انطباق سعی می‌کند به «حسد» خود مشروعیت دهد: «زبان‌های دله – تیز – پرگو، و بخیل، و نگاه ناپاک به آن سرّ اعظم؛ پس حسد که را برنمی‌انگیزد عشق؟!». او در ادامه سعی می‌کند تا مفصل‌بندی دالّ استعلایی عشق را با صراحت بیشتری شکل دهد «سرّ اعظم»، «سجاده شریف یگانه بودن»، «افسون عشق»، «فقط من و تو و خدا»، «فقط تو و من خدا!»، «و دیگر هیچ!»، «چشمانی که دوستشان دارم»، «[...]: من خود را در تو جسته‌ام از آن دمی که تو را باز یافته‌ام»، و ... دو نکته درباره این گره‌گاه‌های دالّ عشق در خور توجه است؛ نخست اینکه هر کدام از آن‌ها به دنبال مشروعیت‌بخشی به گره‌گاه قبلی است، برای نمونه، «فقط من و تو و خدا» با ارزشگذاری استعلایی به «سجاده شریف یگانه بودن» مشروعیت می‌بخشد. دوم، آنکه «من تو را تصرف نکرده‌ام؛ من خود را در تو جسته‌ام از آن دمی که تو را باز یافته‌ام» ضمن مشروعیت‌بخشی به «چشمانی که دوستشان دارم» [...] «من در آن‌ها و تو در من. [...] تو تمام هستی مرا تصرف کرده‌ای.» با استفاده از توجیه عقلانی – ابزاری ابزارمحور، در درون خود نیز از سازوکار مشروعیت‌بخشی بهره می‌برد. راوی/ قیس برای مشروعیت‌بخشیدن به «من تو را تصرف نکرده‌ام»، با بازنمایی رابطه مجاز مرسل – مبتنی بر علاقه ظرف و مظهر – میان «تو» و «من»، از ارزشگذاری استعلایی «تو» بهره برده است. راوی/ قیس در ادامه در وضعیتی پارادوکسی قرار می‌گیرد «نام خدا» که در این داستان ابزار مشروعیت‌بخشی و ارزشگذاری استعلایی به باور اوست با «نمی‌خواست تمام بینگاردش» در رابطه مجاز مرسل قرار می‌گیرد: «نه! هیچ نمی‌خواست تا تمام بینگاردش آن دیر یافته خود، آن دیر یاب‌ترین نام خدا، عشق را».

راوی گفت‌وگویی را میان قیس و مهتاب نقل می‌کند:

«من کمی دیر به دنیا آمده‌ام، نه؟» «اما به‌موقع آمده‌ای و خوش آمدی! عمری است من به جست‌وجوی تو بوده‌ام بی‌آنکه دیده یا دانسته باشم؛ حال که تو را یافته‌ام یقین دارم که «خود»ش هستی، همان که لحظه‌ای غافل نبودم از جست‌وجویت. [...] من تو را لمس نمی‌کنم، من تو را زیارت می‌کنم. تو بوی بهشت با خود داری».

قیس برای مشروعیت بخشیدن به بخشی که زیر آن را خط کشیده شده است، از ساختار توجیه عقلانی - ابزاری هدف‌محور استفاده می‌کند «من به جست‌وجوی تو بوده‌ام [...] حال که تو را یافته‌ام [...]» و برای مشروعیت بخشیدن به « "خود" ش هستی»، « "خود" ش» را با استفاده از توجیه عقلانی - نظری روایت‌محور توصیف می‌کند. او برای مشروعیت بخشیدن به «من تو را لمس نمی‌کنم» دربارهٔ مهتاب جسم‌پنداری می‌کند و آن را با پرکتیس «من تو را زیارت می‌کنم» ارزشگذاری استعلایی می‌کند. در حلقهٔ بعدی این زنجیره، قیس بر آن می‌آید به پرکتیس خود مشروعیت دهد؛ از همین رو، «بوی بهشت» را به‌مثابهٔ ارزشی استعلایی و نیز تعینی منفرد به مهتاب نسبت می‌دهد.

۳-۲-۴. گفت‌وگوی فزه و مهتاب

در این بخش از داستان، راوی گفت‌وگویی را میان دو نماینده از گفتمان زنانه بازنمایی می‌کند و هم‌زمان با «زبان سوم شخص» خواندن فزه، از حضور او در مفصل‌بندی دالِ عشق مشروعیت می‌زداید و در نتیجهٔ بازبافت‌سازی حاصل از طرد شدن فزه از ساحت ادراک عشق، به‌مثابهٔ عنصری که درون مفصل‌بندی دالِ «عشق» قرار نمی‌گیرد، راوی / قیس به خود به‌مثابهٔ نماینده‌ای پاک از گفتمان مردانه مشروعیت می‌بخشد. درخور توجه آنکه عشق نزد راوی / قیس با مرجعیت فردی فزه مشروعیت می‌یابد.

اکنون توجه‌تان به تحلیل این گفت‌وگوی فزه و مهتاب جلب می‌شود: فزه می‌گوید «جان‌باجی هیچ وقت جواب نمی‌دهد و آقاجون هم... من او را هیچ‌وقت بالاسر خودم ندیده‌ام». در این جملات، فزه ضمن آنکه وقتۀ گفتمانی «بالاسر» بودن را به «آقاجون» نسبت می‌دهد، برآن می‌آید تا با اشاره به نقش سنتی پدر در خانواده - یعنی مرجعیت سنت - به «بالاسر» بودن او مشروعیت بخشد: «هیچ وقت یک کشیده تو صورت من نزده، هیچ وقت یک حرف درشت یا حتی یک تشرّ نزده به من. اصلاً مرا نمی‌بیند. [...]». فزه در ادامه از «عمر» خود به «نکبت» تعبیر و برای مشروعیت بخشیدن به آن، از توجیه عقلانی - نظری تبیینی استفاده می‌کند «[...] نزدیک چهل سال از عمر نکبت‌ام می‌گذرد، اما... اما نه انگار من او را دیده‌ام و نه او به من نگاه کرده!».

فزه زمانی که مهتاب او را خطاب می‌کند، می‌گوید «به من مگو فزه! فزه اسم دختر

کلفت‌هاست؟ به من مگو فزّه!». او برای مشروعیت بخشیدن به خواسته خود «به من مگو فزّه!»، با ارزش‌زدایی از مخاطب خود با اتکا به قیاس ضمنی، از پرکتیس او – «فزّه، خواهرکم فزّه!» – مشروعیت می‌زداید «فزّه اسم دختر کلفت‌هاست؟». مهتاب در پاسخ به او می‌گوید «اتفاقی که نیفتاده»؛ و برای مشروعیت‌بخشی به آن از توجیه عقلانی – ابزاری هدف‌محور استفاده می‌کند «[...] از وقتی شنیده‌اید خواستگار برای من پیدا شده، همه‌تان یک جوری افسار پاره می‌کنید!». راوی در ادامه با استفاده از مرجعیت فردی فزّه به باور قیس درباره مهتاب – «من حرام شده‌ام»، «شناخت» و «شنیع» – مشروعیت می‌دهد: «... و تو هم در تمام این مدت سر آن مرد بدبخت را داری شیر می‌مالی! یعنی سر هر دوتاشان را گرم نگه می‌داری. یکی را با سر زبون، یکی را هم با اشک و آه... و...!». راوی برای حفظ مشروعیت باور قیس، با استفاده از مرجعیت فردی فزّه می‌افزاید: «همانچه در این ده – یازده سال سرش آورده بودی!». اما تیر نهایی را راوی زمانی می‌کشد که مهتاب خود به فزّه معترضانه می‌گوید: «ای پست! یعنی تو خواهر من، محرم من هستی؟». در این نقل‌قول افزون بر مرجعیت فردی، مهتاب «خواهر» خود را ارزشگذاری اخلاقی (استعلایی) می‌کند تا با این مشروعیت‌بخشی، دانسته‌های راوی درباره شک و تردیدهای قیس، برای خوانندگان تثبیت یابد و مفصل‌بندی گفتمان زنان، ساختاری آشفته و هم‌نشین «شناخت» بازنمایی شود.

فزّه مهتاب را خطاب می‌کند «تو هستی؛ تو دروغگو هستی، بدترین دروغگوها تو هستی! و برای مشروعیت بخشیدن به ادعایش با استفاده از توجیه عقلانی – نظری تبیین‌محور شواهدی را ارائه می‌کند «دروغ بزرگت همین ازدواجی است که داری برای خودت دست و پا می‌کنی درحالی که یک‌بند برای دیگران، برای قیس اشک می‌ریزی و حق می‌گیری». او برای مشروعیت بخشیدن به ادعایش، با استفاده از توجیه عقلانی – نظری مبتنی بر تبیین هم‌مکان‌سازی می‌کند: «من کنار تو می‌خوابم و صدای حق‌هایت را می‌شنوم». فزّه ادامه می‌دهد «تا حالا هم وانمود می‌کرده‌ای که عاشق قیس هستی؛ حالا می‌فهمم» و برای مشروعیت‌بخشی به این ادعا، از توجیه عقلانی – ابزاری تأثیرمحور استفاده می‌کند: «فقط برای اینکه به مشروطه‌ات برسی؛ برای اینکه کسی را داشته باشی که دستت را بگیرد، که زیر بغلات را بگیرد، که یک کسی را داشته باشی که بتوانی به‌ش تکیه کنی، [...]».

راوی/قیس از زبان مهتاب به فزّه می‌گوید: «آخر تو بودی که بارها تو گوش من

می‌خواندی که یک کسی را پیدا کن و از این خانه برو!» و برای مشروعیت بخشی به آن، مرجعیت فردی فره را مورد پرسش قرار می‌دهد و با استفاده از وجه التزامی، به ترتیب از توجیه عقلانی هدف محور، مرجعیت سنت، توجیه عقلانی - نظری تبیین محور (برای مشروعیت زدایی از «آن لحظه اصلاً فکر نمی‌کردم [...]»)، و توجیه عقلانی - ابزاری هدف محور استفاده می‌کند:

همین تو، تو نبودی که هزار بار گفתי پیش از آنکه یک تار موی سفید تو سرت پیدا شود، به فکر باش کسی را پیدا کنی و بروی؟ که هرکه خواه باشد؛ فقط همین قدر که سایه‌ای باشد بالای سر؟ [...] آن لحظه اصلاً فکر نمی‌کردم که آن هیجان از بغض تو به قیس باشد؛ چون قیس به تو هیچ بدی نکرده بود. به هیچ کس بدی نکرده بود. فکر کردم خوشحالی تو از این است که من می‌روم تا صاحب سر - سرانجامی بشوم و [...].

فره برای مشروعیت بخشیدن به «تو شیطان را درس می‌دهی» از توجیه عقلانی - نظری تبیین محور استفاده می‌کند «وگرنه چطور می‌توانستی نزدیک به شش ماه دو تا مرد را جوری نگه داری که یا از وجود یکدیگر باخبر نشوند، یا... [...]». و برای مشروعیت بخشیدن به «نه، تو برای خودت گریه می‌کنی، برای خودت!»، گریه مهتاب را با پاره گفتار «شاید هم یک لحظه درد وجدان گرفته باشی!» از حیث انتزاعی ارزش گذاری می‌کند. او در ادامه می‌گوید «مترس!» و برای مشروعیت بخشیدن به آن بلافاصله با استفاده از توجیه عقلانی - نظری تبیین محور می‌افزاید «مردی که من دیده‌ام بیش از آن عاشق توست که نفرینات کند». در خور توجه است که در این پاره گفتار از ساختار مشروعیت زدایی نیز بهره می‌برد؛ «عاشق» بودن با بهره بردن از مشخصه‌های ارزش گذاری اخلاقی و شکل دادن به مرجعیت الگوی قیس از این «که نفرینات کند» مشروعیت می‌زاید. سپس، با تأکید بر مرجعیت الگوی قیس و ارزش گذاری او، برای حفظ مشروعیت می‌گوید: «اهل نفرین و لعنت هم نیست قیس».

فره از توجیه عقلانی - نظری روایت محور استفاده می‌کند تا با توصیف «آن جوان» به ادعای خود مشروعیت داده باشد «شاید دلت به حال آن جوانی می‌سوزد که دروغ‌های تازه تو را باور کرده و به خودش نوید داده که دوستش می‌داری؟!». و برای مشروعیت بخشیدن به «هنرپیشه ورزیده» بودن مهتاب نیز از توجیه عقلانی - نظری استفاده و آن را تعریف می‌کند «تو خودت می‌دانی هنرپیشه ورزیده‌ای هستی و نقش‌های متفاوت شخصیت‌های پرتنوع خودت را به خوبی می‌توانی اجرا کنی». و برای حفظ مشروعیت به وقوع آن ارجاع

می‌دهد «به فاصله دو دقیقه، گفت‌وگوی عاشقانه تلفنی با دو مرد؛ هر کدام به فراخور حال و تجربه خودشان».

راوی/ قیس مشروعیت‌بخشی/ زدایی را در سطحی کلان‌تر دنبال می‌کند؛ او بر آن است تا به ادعاهای خود درباره عشق، «ساده‌دلی» خود، وفاداری مهتاب، و زبان سوم شخص و عدم توان درک فزه از عشق، مشروعیت بدهد. از همین رو، راوی برای حفظ مشروعیت عشق قیس به مهتاب و تبدیل آن به گره‌گاه مفصل‌بندی گفتمان مردانه، از زبان فزه و با تکیه بر مرجعیت فردی و همه‌چیزدان او، می‌گوید:

... قیس ساده‌دل! هرچه از او خواستی برایت فراهم کرد؛ از جمله این ساز؛ هوس نوازندگی هم داشتی، و او هیچ وقت به روی تو نیاورد که نوازندگی سه‌تار به انگشت‌های نازک و قلمی احتیاج دارد. او نمی‌خواست به تو بگوید که انگشت‌های تو گوشتی و درشت هستند برای این کار. او هرگز نمی‌خواست چیزی را در تو ناکامل ببیند؛ تو را در همه حال کامل می‌دید. حتی دروغ‌هایت را تو رویات نزد، هیچ وقت. تو در نگاه او از تمام جهات زیبا، دلپسند و کامل بودی. در تو هیچ نقص و نقصانی نمی‌دید. هر آنچه را کم داشتی، با مخیله‌اش می‌ساخت به نیکوترین صورت!

در نقل قول بالا، زیر پنج قسمت خط کشیده شده است که در هر قسمت از پاره‌گفتار، به ترتیب از این فرایندها برای مشروعیت‌بخشی استفاده شده است: توجیه عقلانی - ابزاری ابزارمحور «از جمله این ساز»، توجیه عقلانی - ابزاری هدف‌محور «او نمی‌خواست به تو بگوید [...]»، ارزشگذاری انتزاعی «تو را در همه حال کامل می‌دید»، توجیه عقلانی - نظری تبیین‌محور «در تو هیچ نقص و نقصانی نمی‌دید»، و توجیه عقلانی - ابزاری هدف‌محور «با مخیله‌اش می‌ساخت به نیکوترین صورت!» برای مشروعیت به «کم داشتن» مهتاب.

در ادامه، راوی نقل‌قولی را از فزه می‌آورد که در آن فزه بر تمام باورهای قیس مهر تأیید می‌گذارد؛ به بیان دقیق‌تر، نظرهای قیس - نماینده گفتمان مردانه - با تکیه بر مرجعیت فردی او ابزاری می‌شود برای مشروعیت بخشیدن فزه به ادعاهایش - یکی از نمایندگان گفتمان زنانه. او در خطاب به مهتاب می‌گوید:

[...] تو نابغه‌ای! قیس هم عقیده داشت تو از هوش و قریحه بی‌نظیری برخوردار. [...] سر و صورت من به سر شانه تو نمی‌رسد؛ تو سرو هستی؛ همان لقبی که قیس به تو داده. [...] مهتاب - مها. چه اسم زیبایی، چه اسم‌های زیبایی رویت گذاشته، چه اسم‌های زیبایی به تو داد

قیس... مهتاب، مها، مهاما، ململ!.

افزون اینکه در این نقل قول، راوی/ قیس بر آن می آید تا زیبایی و جذابیت جنسی مهتاب را از زبان فرّه که همان «زبان سوم شخص» است بیان کند؛ قبلاً دیدیم که چگونه راوی/ قیس درباره این زبان حیوان پنداری کرده و از شأن انسانی آن مشروعیت زدوده بود؛ اکنون در راستای حفظ مشروعیت آنچه پیشتر ادعا کرده بود فرّه را پس از بیان جذابیت های جنسی مهتاب، به وضعیتی از خلسه می رساند. این فرایند به نحوی است که فرّه همچون قیس – ضمن تأیید القاب، زیبایی، و عقاید قیس – مهتاب را در آغوش می گیرد و مدام با کوتاه تر شدن پاره گفتارها و افزایش شمار آن ها در قالب واژگان، بر فشاره روان شناختی جنسی افزوده می شود:

[...] صورت من مماس می شود بر سطح مرمین گردن و پایین گردنات. چه گرم است و معطر. پوست حریری تو بی نیاز است از عطر عزیزم، تن تو معطر است؛ عطر آمین. [...]
مهتاب، مها، مهاما – ململ! از تکرارش خسته نمی شوم [...] قوس کمر، سُرین ها و ساق ها.
گردی شانه ها، گردن کشیده و پستان ها... آه، تو چه لطیف، چه زیبا و چه به قد و اندازه ای!
[...] آه خواهر من، جفت من، عزیز من، قلب و روح فرّه. [...] فقط به تو، لحظات خاصی که به تو نگاه می کنم در وجود تو غرق می شوم، از خود بی خود می شوم و [...].

تا به اینجا می رسد که راوی/ قیس می گوید «باید فرّه خاتون را از خود واکنده و پرتاب کرده باشدش توی مبل و ایستاده باشد به نظاره ارتعاش – رعشه ای که بر تن و بدن استخوانی او چیره شده است، [...]». آنچه در این نقل قول اتفاق می افتد می تواند بازنمایی همجنس خواهانه خواهری باشد که در لباس همذات پنداری با قیس، به بیان درآمده باشد، خاصه آنکه در ادامه داستان، «سیگار» به منزله ابژه ای مردانه – که فقط در دست قیس بود – در دستان فرّه قرار می گیرد، اما در عین حال، اقدامی است که ضمن داشتن رنگ و بوی غلیظ جنسی، قیس را در سویه امن داستان قرار داده است؛ سویه ای که به قیس از حیث مرجعیت فرهنگ، سنت و الگو به مثابه مردی پاک مشروعیت می دهد.

۳-۲-۴. جابه جایی قدرت میان مردان در خانه مهتاب

همان گونه که قبلاً اشاره شد عشق گفتمان محوری در شکل گیری این داستان است به نحوی که به بازباخت سازی مشروعیت بخشی به گفتمان های جنسیتی منجر می شود. راوی در اینجا ضمن بازنمایی جابه جایی رأس هرم قدرت در خانه تلاشی می کند تا در گفتمان مردانه، هم

«ناهنجار» بودن اردی و هم «عاشق» بودن خود را مشروعیت ببخشد که او را در موضعی پارادوکسی نسبت به گفتمان خودی/ مردانه قرار می‌دهد.

اکنون توجهتان به تحلیل بازنماییِ راوی از جابه‌جایی قدرت میان مردان خانه جلب می‌شود. راوی/ قیس روایت با تکیه بر مرجعیت فردی همه‌چیزدان خود می‌گوید «در خانه باز می‌شود محکم و مردِ ناهنجار قدم به دالان می‌گذارد و به همان شدت، لنگه در آهنی را برهم می‌کوبد». او برای مشروعیت بخشیدن به سه بخشی که زیر آن‌ها خط کشیده شده است از توجیه عقلانی - ابزاری تأثیرمحور استفاده می‌کند «چنان‌که تمام ساکنان خانه می‌شنوند؛ و لرزه بر پوست اندامشان می‌افتد که بیفتد و [...]». درخور توجه آنکه راوی/ قیس برای حفظ مشروعیت این تغییرها و تأثیرها، از مرجعیت فردی مادرِ خانه و باور او که در مرجعیت سنتی مرد ریشه دارد، استفاده می‌کند:

حتی لرزه بر پوست تن جان‌باجی که پروا ندارد از رفتار آن مرد و چه‌بسا خوشایند هم به نظر بیاید در باطن او که توانسته چنان مردی را بپروراند که همگان از او پروا کنند، برخی به ترس و برخی پشت ترس که یعنی شکانده شدن حرمت بزرگ‌تری‌شان.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود او برای مشروعیت‌بخشی به «چنان مردی» از توجیه عقلانی - ابزاری تأثیرمحور استفاده می‌کند «که همگان از او پروا کنند، [...]». همچنین، برای مشروعیت‌بخشی به «بی‌اختیارِ او نعره‌ای از عمق ریه‌هایش کنده می‌شود و درون تنگنای چارادیواری می‌پیچد» از همان سازوکار قبلی استفاده می‌کند «چنان ناگهانی و غافلگیر که دخترها ترسنده‌تر یورش می‌آورند پشت شیشه [...]». راوی بر می‌آید تا به قیصر «ترسنده‌تر» مشروعیت دهد؛ به این ترتیب که نقل‌قولی را می‌آورد بدون آنکه گوینده آن را آشکار کند و عاملیت را به مرجعیت ناشناسای مبتنی بر انطباق می‌دهد: «و هیچ معلوم نمی‌شود که از دل کدام یک برمی‌آید این نفرین که سقط بشوی انشاءالله! این عبارت گفته می‌شود، شاید یکباره و یکسان از دل هر دو کنده می‌شود». سپس، برای حفظ مشروعیت آن ترس، از توجیه عقلانی - ابزاری تأثیرمحور استفاده می‌کند «اما در زبان می‌چرخد و می‌پیچد و نیمه‌کاره خفه می‌شود».

راوی/ قیس تلاش می‌کند تا مفصل‌بندی گفتمانِ مردانه اردی را به مثابه کسی شکل دهد که در شرف به‌دست گرفتن زمام قدرت در خانه است. اردی‌دا خلاف پدر که دوره

بازنشستگی خود را در رأس هرم قدرت منفعلانه سپری می کند، در کنار خواهران خود در حال بازنمایی قدرت است؛ از یاد نبریم که سنمار بسیار مورد احترام راوی/ قیس است. او مبارز بازنشسته سال های گذشته دور است که راوی با رؤیای مردانگی او بزرگ شده بود. راوی وقته های گفتمانی اردی را به گره گاه هایی از گفتمان خشن او تبدیل می کند تا بتواند زمینه مشروعیت بخشی به نحوه کسب قدرت اردی را از پدر را توجیه کرده باشد، برای نمونه، از ابتدای ورود اردی به خانه، او با این وقته های گفتمانی توصیف شد «مرد ناهنجار»، «چنگ مرگ»، «می کوبد»، «بخار بد بوی نفس»، «سه زن آویخته بودند به دست و بازو و گردن مرد جوان»، «او توانست در یک چرخش زورخانه ای، هر سه زن را پرتاب کند»، «در هر لحظه در سکوت مرگ پر و بال می زند»، کارِ «گاوکش»، «چاقوی ضامن دار» و او که تمام مفصل بندی گفتمانی مرد خشن را بر دوش می کشد در اینجا، در حال ضرب و شتم خواهر خود فخریه است و هیچ یک از اعضای خانه - به ویژه خواهران و مادرش - به رغم اصرارها و تلاش هایشان موفق به جلوگیری از او نمی شوند.

پدر خانه، سنمار، قدرت بازنشسته در رأس فیزیکی هرم خانه، وارد نزاع خانوادگی می شود؛ راوی می گوید «چراغ پاگردهای پله ها روشن می شود و حضور سنگین سنمار حس می شود که دارد فرود می آید». به رغم آنکه به نظر می رسد «فرود آمدن» امر عادی از طبقه بالا به پایین آمدن باشد، اما در اینجا، استعاره «دارد فرود می آید» پرکتیس خروج از دایره قدرت است که عاملیت آن به خود سنمار سپرده شده است. راوی/ قیس برای مشروعیت بخشیدن به «فرود آمدن» سنمار از قدرت، روایت خود را به مقابله سنمار و اردی به جایی می کشاند که در نتیجه این مقابله، این دو دچار تغییر و بیش تعین می شوند:

سنمار خُزِما از روی چارپایه بلند می شود و می ایستد مقابل پسر. همه می دانند که پدر دستانی سنگین دارد. یک سیلی محکم می کوبد توی صورت اردی؛ اردی دیوانه می شود و سیلی پدر را برمی گرداند. محکم می کوبد توی صورت پدر و نعره می زند که تو هستی که چنین... خانه ای درست کرده ای! حوله از سرشانه اش واگردانده می شود و دمی دیگر تیغه چاقوی ضامن دار می درخشد در همان ناچیزترین نور شب. زن ها دور پدر که به ضرب سیلی نشانده شده روی چارپایه، سیر می شوند و اردی که حوله حمام را بر شرمگاه خود نگه داشته است، یک بار چاقویش را بالای سر می گیرد و تیغه پهن آن را در مشت چندان می فشارد تا خون از ساعدش فرو می ریزد و نعره می زند که این بار می کشم به خدا قسم!!

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود راوی/ قیس برای مشروعیت‌بخشی به «سیلی پدر را بر می‌گرداند» آن را با استفاده از توجیه عقلانی - نظری روایت‌محور توصیف می‌کند «محکم می‌گوید [...]» و در همان توصیف با استناد به مرجعیت فردی اردی‌دا و با استفاده از توجیه عقلانی - نظری، برای «نعره می‌زند» تبیینی را به‌دست می‌دهد «که تو هستی که [...]!». در ادامه، ابتدا راوی تغییر یا همان به تعبیر و نلیوون بیش‌تین را در جایگاه پدر «که به ضرب سیلی نشانده شده بود روی چارپایه» و سپس، در پسر بازنمایی می‌کند «اردی که حوله حمام را بر شرمگاه خود نگه داشته است، یک بار چاقویش را بالای سر می‌گیرد و تیغه پهن آن را در مشت چندان می‌فشارد تا خون از ساعدش فرو می‌ریزد و نعره می‌زند که این بار می‌کشم به خدا قسم!!»؛ پدر از رأس قدرت «نشانده شده» و اردی‌دا «چاقویش را بالای سر» گرفته و سوگند جاری ساختن قدرت خود را در خانه با ارزشگذاری استعلایی فریاد می‌کند «این بار می‌کشم به خدا قسم!!». به این ترتیب، راوی/ قیس به جابه‌جایی ادیپ‌وار قدرت در خانه مهتاب از پدر به اردی‌دا مشروعیت می‌دهد. البته مشروعیت‌بخشی به کنارگذاشته شدن پدر از قدرت در اینجا خاتمه نمی‌یابد و با به تصویر درآوردن فضایی تداوم می‌یابد که تداعی‌کننده سوگواری است و راوی با استفاده از مرجعیت فردی خود - تبدیل وجه التزامی مواضع گفتگویی داستان به وجه اخباری خود به‌مثابه راوی همه‌چیزدان - می‌گوید «زن می‌داند که باید از او دور شود؛ می‌شود. فرّه می‌داند که باید خود را از چشم او غیب کند، غیب می‌شود. مها می‌داند که باید بگرید، می‌نشیند و پای دیوار می‌گرید.» او برای تثبیت مشروعیت، سوژه، سنمار، را از نظرها پنهان می‌کند:

در خاموشی برمی‌خیزد، از پله‌ها بالا می‌رود، [...] در اتاق را پشت سر خود می‌بندد و می‌نشیند [...] از آن پس دیگر پایین نمی‌آید، یا دقیق‌تر آن‌که گفته شود آمد و شد او را هیچ‌کس نمی‌بیند و هر از گاهی مها - نیلونا سر می‌کشد [...] هیچ نمی‌بیند پدر را در اتاق، [...] و فقط این صداست که در گوش او می‌پیچد، این صدای زنانه برو! از این خانه برو مهتاب؛ به امید هیچ زلزله‌ای مباش! گور پدر قیس؛ به گور برود عشق!

اما راوی با این اسطوره‌زدایی - پدر، مردِ برتر، و قدرت بازنشسته - از زندگی مهتاب، حکایتی پندآموز را نزد خواننده بازنمایی می‌کند؛ افزون بر آن، با استفاده از مرجعیتی که انطباق خود را از اعضای خانه - «صدای زنانه» - کسب می‌کند، به «گور پدر قیس؛ به گور برود عشق!» مشروعیت داده می‌شود. جالب آنکه در همین اثناست که به «عشق» بودگی «قیس» با

استفاده از محور جانشینی و با بهره گیری از مرجعیت یادشده مشروعیت داده می شود. راوی سپس برای مشروعیت بخشی به گریستنِ اردی‌دا از مرجعیت فردی «عزجان باجی» استفاده می کند و از آن به مثابه ابزاری برای توجیه عقلانی - ابزاری هدف محور استفاده می کند «نمی خواهد گریه اش آشکار بشود؛ یا اگر آشکار می شود بجز عزجان باجی کسی دیگر متوجه آن نشود. پس فقط عزجان بود که پشت در بسته گاهی به جوان رشید افتاده بر تل رخت و لحاف ها نظر می کرد و [...]». راوی/ قیس با محوریت مرجعیت فردی خود تک گویی «عزجان باجی» را به دست می دهد «شاید با نگرستن به آن دوعکس نیت فخمه را این گونه تعبیر می کرد که نمی خواهم به روز تو بیفتم مادر! نمی خواهم تن بدهم به شوهری که می تواند سال ها با زنش در قهر بماند و [...]». او برای مشروعیت بخشیدن به کلام «عزجان باجی» نزد خوانندگان داستان، با بهره از نقل قولی که در مرجعیت فردی گوینده آن ریشه دارد، عمدتاً از بعد التفاتی تک گویی عزجان خطاب به دو عکس استفاده کرده است؛ در بخش نقل قول، «مادر» از وضع خود گفته است بدون آنکه منتظر پاسخ یا واکنشی باشد یا حتی بدون آنکه گوینده بخواند مشروعیت سخنانش را کسی باور کند.

۵. بحث و نتیجه گیری

با توجه به پیشینه تحقیق، آشکار شد که نوآوری این پژوهش از دو بُعد می تواند درخور اهمیت باشد؛ نخست اینکه نگارندگان در این پژوهش برای نخستین بار به سراغ متونی رفتند که از حیث درجه بالای هژمونیک بودن، بررسی آنها می تواند چالش برانگیز باشد، یعنی ادبیات داستان؛ جایی که انواع سازوکارهای روایی در سطح زبان در اختیار روای است تا همه چیزدان بودن خود و روایت خود را مشروع جلوه دهد. دوم آنکه نگارندگان این پژوهش به لحاظ روش شناختی، با اتخاذ پایگاه انتقادی که در نظریه گفتمان لاکلا و موف (2001) و اساسی دریدا (1983) ریشه داشت، ضمن بهره بردای از نظریه ون لیوون (2007)، خوانشی انتقادی را از آن ارائه کردند و گام از آن فراتر نهادند.

در بخش تحلیل داده ها، نگارندگان سه بخش از داستان را به نحوی هدفمند گزینش و تحلیل کردند: ۱) گفت و گوی ذهنی راوی/ قیس درباره عشق، ۲) گفت و گوی فزه و مهتاب، و ۳) جابه جایی قدرت میان مردان در خانه مهتاب. در تمام بخش ها دیدیم که چگونه موضع

گفتمانیِ راوی، ضمن بهره‌گیری از انواع راهکارهای مشروعیت‌بخشی، در وضعیتی پارادوکسی قرار می‌گرفت. او گاه در مشروعیت بخشیدن به گفتمان دیگری در وضعیت پارادوکسی بود: در درک دال «عشق»، گفتمان زنانه هم به نمایندگی «مهتاب» مشروع بود و هم به نمایندگی «فرّه» – «زبان سوم شخص» – نامشروع. این وضعیت پارادوکسی به گفتمان خودی نیز تسری یافت: گفتمان مردانه، در عشق، به نمایندگی «قیس» هم مشروعیت دارد و به نمایندگی «اردی» هم مشروعیت ندارد. دیگر اینکه راوی در مشروعیت بخشیدن به مفاهیم استعلایی نیز دچار پارادوکس شد.

از همین رو، فرضیه پژوهش مبنی بر تغییر مفصل‌بندی در گفتمان‌های جنسیتی داستان سلوک به‌منظور مشروعیت‌بخشی به گره‌گاه‌های خود و مشروعیت‌زدایی از ابعاد گفتمان دیگری، مورد تأیید است. لیکن نباید نظر دریدا (۱۹۸۳) را درباره‌ی واسازی از نظر دور داشت که «ساختار خود را وا می‌سازد» و در نتیجه این واسازی است که گفتمانی جنسیتی در سلوک – به‌رغم تلاش همه‌جانبه‌ی راوی یعنی «دولت‌آبادی» در استفاده از حتی مواضع گفتمانی رقیب یعنی «فرّه» برای مشروعیت‌بخشی به گفتمان خودی یعنی «راوی/ قیس» – در وضعیت پارادوکسی قرار می‌گیرد.

همچنین، ساختار سازوکارهای مشروعیت‌بخشی/ زدایی را می‌توان به‌طور کلی در چهار دسته ارائه کرد: ۱) ساده: گزاره‌ای دیگر را مشروعیت بخشید/ بزدايد، ۲) مرکب: حداقل دو گزاره گزاره‌ای دیگر را مشروعیت بخشید/ بزدايد، ۳) پیچیده (تو در تو): گزاره‌ای که در حال مشروعیت‌بخشی/ زدایی است، در درون خود ساختار مشروعیت‌بخشی/ زدایی دارد. ۴) زنجیره‌ای: توالی گزاره‌هایی که یکی پس از دیگری در جهت مشروعیت‌بخشی/ زدایی و حفظ و تثبیت آن حرکت می‌کنند. همچنین، افزون بر نظریه ون‌لیوون (۲۰۰۷) درباره‌ی مشروعیت‌بخشی سازوکارهای دیگری ازجمله توجیه عقلانی - نظری روایت‌محور، ارزش‌زدایی، مرجعیت ناشناسا، و ارزشگذاری استعلایی نیز شناسایی شدند.

عملکرد سازوکارهای مشروعیت‌بخشی نسبت به گزاره یا پرکتیسی که به آن مشروعیت می‌بخشیدند الزاماً خطی نبود؛ به این صورت که در پایان خوانش زنجیره مشروعیت‌بخشی، گزاره هدف در جهت تثبیت مشروعیت گزاره‌های اولیه حرکت می‌کرد. به‌علاوه، گاه کاربرد سازوکارهای مشروعیت‌بخشی به‌صورت صریح یا ضمنی – یعنی به‌دنبال بازباخت‌سازی

سازوکار مشروعیت بخشی – به منظور مشروعیت زدایی از مفصل بندی گفتمان جنسیتی بود.

۶. پی نوشت ها

1. de/legitimation
2. Van Leeuwen
۳. ون لیوون نخست در سال ۲۰۰۷ در مقاله ای مستقل با عنوان « Legitimation in discourse and communication » و سپس در سال ۲۰۰۸ در کتاب *Discourse and Practice* همان مقاله را در فصل پنجم با عنوان «The Discursive Construction of Legitimation» ارائه می کند.
4. Suddaby & Greenwood
5. Peled-Elhanan
6. Oakley
7. Stephen
8. Rojo & Van Dijk
9. Wodak & Van Leeuwen
10. Jaworski & Galasiński
11. Ritivoi
12. Cap
13. Oddo
14. Reyes
15. Screti
16. Haunss & Schneider
17. Fonseca & Ferreira
18. McCann-Mortimer; Martha & Amanda
19. Hood
20. Ortega
21. Creed
22. Vaara; Tienari & Laurila
23. Breeze
24. Vaara
25. Tusting; Crawshaw & Callen
26. Chovanec
27. Sadeghi & Vahid
28. Hassani
29. Khosravi Nik
30. Kareem; Christopher & Nordin
31. Zukerstein
32. Mackay
33. Seguin

34. Lamertz & Baum
35. Humphreys
36. Zelizer

۳۷. هارلند درباره فوکوی تبارشناس می‌گوید «در تحلیل فوکو، قدرت به شکل یک قدرت منفی سرکوبگر ظاهر نمی‌شود؛ بلکه به هر رو ظاهر می‌شود. [...] چنین قدرتی کنترل را نه با منع و بازداشتن، که با مداخله تنظیم‌کننده و روش‌های مدیریتی به‌دست می‌گیرد» (۱۹۸۷، ترجمه سجودی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۱).

38. authorization
39. moral evaluation
40. abstraction
41. deduction
42. rationalization
43. mythopoesis
44. single determination
45. over determination
46. articulation
47. moment
48. element

۷. منابع

- دریدا، ژ. (۱۹۸۳). نامه‌ای به یک دوست ژاپنی. ترجمه ف. سجودی (۱۳۸۰). *زیباشناخت*، ۵، ۱۹۵-۲۰۰.
- دولت‌آبادی، م. (۱۳۹۴). *سلوک*. تهران: چشمه.
- ضیایی، م. ص.، نرگسیان، ع. و کیامنفرد، م. (۱۳۹۱). تحلیل گفتمانی انتقادی سخنان دولتمردان ایران و آمریکا در مشروعیت‌بخشی به دولت‌های خویش: تحقیق موردی سخنان امام خمینی و جورج بوش. *مجله جهانی رسانه - نسخه فارسی*، ۷ (۱)، ۶۵-۱۰۰.
- غیاثیان، م.، نامور، ز.، روشن، ب. و سلطانی، ع. ا. (۱۳۹۲). بازنمایی گفتمان مشروعیت فعالیت هسته‌ای ایران از نگاه آمریکا. *پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*، ۲، ۹۷-۱۲۲.
- نجومیان، ا. ع. (۱۳۹۴). *نشانه در آستانه [جستارهایی در نشانه‌شناسی]*. تهران: نشر نو.
- هارلند، ر. (۱۹۸۷). *ابرساختگرایی: فلسفه ساختگرایی و پساساختگرایی*. ترجمه ف. سجودی (۱۳۸۸). تهران: سوره مهر.

References

- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Harmondsworth: Penguin.
- Breeze, R. (2012). Legitimation in corporate discourse: Oil corporations after Deepwater Horizon. *Discourse & Society* 23(1), 3–18.
- Cap, P. (2008). Towards the proximization model of the analysis of legitimization in political discourse. *Journal of Pragmatics*, 40(2), 17-41.
- Chovanec, J. (2008). Legitimation through Differentiation: Discursive Construction of Jacques Le Worm Chirac as an Opponent to Military Action. In *Perspectives in Politics and Discourse*, edited by Urszula Okulska and Piotr Cap, 61- 82. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Derrida, J. (1983). A letter to a Japaness friend. Translated by F. Sojoodi (2001). *Zibashenakht*, 5, 195-200 .[In Persian].
- Dolatabadi, M. (2015). *Solok*. Tehran: Cheshme .[In Persian].
- Douglas, C., Edward ,W, Scully ,M.A. & Austin J. R. 2002). Clothes make the person? The tailoring of legitimating accounts and the social construction of identity. *Organization Science* 13, No. 5: 475-496.
- Fonseca, P., & João Ferreira, M. (2015). Through ‘seas never before sailed’: Portuguese government discursive legitimation strategies in a context of financial crisis. *Discourse & Society*, 26(6), 682 –711.
- Ghiasian, M., Namvar, Z., Rowshan, B., & Soltani, A. (2014). Representation of the legitimation discourse of Iran’s nuclear activity in America`s view. *Quarterly Journal of Political Research in Islamic World*, 2 (3), 97- 122 .[In Persian].
- Harland, R. (1987). *Superstructuralism: The Philosophy of Structuralism and Post-Structuralism*. Translated by F. Sojoodi (2009). Tehran: Soore Mehr .[In Persian].
- Haunss, S., & Schneider, S. (2013). The discursive legitimation of political regimes: A network perspective. *Transtate Working Papers*, 177.

- Hood, S. (2007). Arguing In and Across Disciplinary Boundaries: Legitimizing Strategies in Applied Linguistics and Cultural Studies. In *Advances in Language and Education*, edited by A. McCabe, M. O'Donnell, and R. Whittaker. 185-200. London: Bloomsbury Academic.
- Humphreys, A. (2010). Semiotic structure and the legitimation of consumption practices: The case of casino gambling. *Journal of Consumer Research*, 37(3), 490-510.
- Jaworski, A., & Galasiński, D. (2000). Vocative address forms and ideological legitimization in political debates. *Discourse & Society*, 2(1), 35-53.
- Johnstone, Barbara (2008). *Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kareem, A., M, Christopher, A.A., & Nordin, M. Z. F. (2016). Linguistic Legitimation of Political Events in Newspaper Discourse. *Advances in Language and Literary Studies*, 7(4), 76-83.
- KhosraviNik, M. (2015). Macro and micro legitimation in discourse on Iran's nuclear programme: The case of Iranian national newspaper Kayhan. *Discourse & Society*, 26(1), 52-73.
- KhosraviNik, M. (2015). *Discourse, identity and legitimacy*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Laclau, E & Mouffe, Ch. (2001). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. 2nd edition. New York: Verso.
- Lamertz, K., & A.C. Baum, J. (1998). The legitimacy of organizational downsizing in Canada: An analysis of explanatory media accounts. *Canadian Journal of Administrative Science*, 15(1), 93-107.
- Mackay, R. (2013) Chapter 11: Multimodal Legitimation: Looking at and Listening to Obama's Ads. In Piotr Cap and Urszula Okulska (Ed.). *Analyzing Genres in Political Communication: Theory and Practice* (pp. 345-377). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Mackay, R. R. (2015). Multimodal legitimation: Selling Scottish independence.

Discourse & Society, 26(3), 323-348.

- McCann-Mortimer, P, Augoustinos, M, & LeCouteur .A. (2004). 'Race' and the Human Genome Project: Constructions of scientific legitimacy. *Discourse & Society*, 15(4), 409-432.
- Nojournian, A. A. (2016). *Sign at the Thershold: Esssays in Semiotics*. Tehran: Nashr-e Now [In Persian].
- Oakley, Lee J. (2013). *Strategies of Legitimation in Sex Education Texts*. Master's thesis, The University of Birmingham.
- Oddo, J. (2011). War legitimization discourse: Representing 'Us' and 'Them' in four US presidential addresses. *Discourse & Society*, 22(3), 287-314.
- Ortega, A et al. (2014). New Basque speakers: linguistic identity and legitimacy". *DIGITHUM*,1: 47-58.
- Peled-Elhanan, N. (2010). Legitimation of massacres in Israeli school history books". *Discourse & Society*, 21(4), 377-404.
- Reyes, A. (2011). Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. *Discourse & Society*, 22(6), 781-807.
- Ritivoi, A. D. (2008). Talking the (political) Talk: Cold War Refugees and their Political Legitimation through Style". In *Rhetoric in Detail: Discourse analyses of rhetorical talk and text*, edited by Barbara Johnstone and Christopher Eisenhart, 33-56. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Rojo, M, & Van Dijk,T. (1997). There was a problem, and it was solved! Legitimizing the expulsion of 'illegal' immigrants in Spanish parliamentary discourse. *Discourse & Society*, 8(4), 523-567.
- Sadeghi, B., & Jalali, V. (2013). A critical discourse analysis of discursive (De-) legitimization construction of Egyptian revolution in Persian media. *Academy Publisher*, 4(5), 1063-1071.
- Sadeghi, B., Hassani, M.T., & Jalali, V. (2014). Towards (De-) legitimization discursive strategies in news coverage of Egyptian protest: VOA & Fars news in

- focus. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 98, 2014: 1580-1589.
- Screti, F. (2013). Defending joy against the popular revolution: legitimation and delegitimation through songs. *Critical Discourse Studies*, 10(2), 205-222.
 - Seguin, E. (2001). Narration and legitimation: The case of in vitro fertilization. *Discourse & Society*, 12(2), 195-215.
 - Stephen, Matthew D. (2013). The Most Acceptable Hypocrisy: Legitimacy and Euphemism at the United Nations Security Council. Paper presented at the Institute for Democracy and Human Rights (IDHR) *Lunchtime Seminar Series*, October 30. Sydney: University of Sydney.
 - Suddaby, R., & Greenwood, R. (2005). Rhetorical strategies of legitimacy. *Administrative Science Quarterly*, 50(1), 35-67.
 - Tusting, K., Crawshaw, R., & Callen, B. (2002). I know, 'cos I was there': How residence abroad students use personal experience to legitimate cultural generalizations. *Discourse & Society*, 13(5), 651-672.
 - Vaara, E. (2014). Struggles over legitimacy in the Eurozone crisis: Discursive legitimation strategies and their ideological underpinnings. *Discourse & Society*, 25(4), 1-19.
 - Vaara, E., Tienari, J., & Laurila, J. (2006). Pulp and paper fiction: On the discursive legitimation of global industrial restructuring. *Organization Studies*, 27(6), 789-810.
 - Van Leeuwen, Th. (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse and Communication*, 1(1), 91-112.
 - ----- (2008). *Discourse and practice: New tools for critical analysis*. Oxford: Oxford University Press.
 - Wodak, R., & Van Leeuwen, T. (1999). Legitimizing immigration control: A discourse-historical analysis. *Discourse Studies*, 1(1), 83-118.
 - Zelizer, B. (1993). American Journalists and the Death of Lee Harvey Oswald: Narratives of Self-legitimation. In *Narrative and Social Control: Critical*

Perspectives. edited by D.K. Mumby, 189-206. London: Sage.

- Ziaei, M. S., Nargesian, A., & Kiamonfared, M. (2012). Critical discourse analysis of the Iranian and American governors' statements on the legitimacy of their governments: A case study of of Imam Khomeini and George W. Bush. *Global Media Journal: The Global Network of Communication Scholars - Persian Edition*, 7 (1), 65-100 .[In Persian].
- Zukerstein, J. (2015). Discursive mechanisms of legitimization: Framework for analysis. *European Scientific Journal*, Special edition, 1, 292-296.